

Олена Олексіївна Сокурєнко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач Миколаївського регіонального центру
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Миколаїв, Україна

УДК 37.018.43(376-056.45)

Олександр Олександрович Нотич,
методист лабораторії інноваційного розвитку
та дистанційної освіти Миколаївського
обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти,
м. Миколаїв, Україна,

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ: СИСТЕМА ОЧНО-ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В статті освещуються особливості організації очно-дистанційного навчання обдарованої учасниці молоді. Визначаються переваги та недоліки дистанційного навчання.

Ключеві слова: обдаровані учні, навчальний процес, очна форма навчання, дистанційна форма навчання, педагогічні технології дистанційного навчання.

The article highlights the characteristics of the organization full-time-distance education of gifted students. Determined the advantages and disadvantages of distance learning.

Key words: gifted students, the learning process, full-time study, distance learning, distance learning educational technology.

Інноваційні освітні процеси й розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють модернізувати та підвищити ефективність навчально-виховного процесу, автоматизувати й технологізувати його. Завдяки інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес, з'явилися передумови впровадження й розвитку дистанційної освіти, яка базується на використанні інформаційних і телекомунікаційних технологій. Така форма навчання дозволяє підвищити ефективність роботи з обдарованою учнівською молоддю.

Обраний напрямок відповідає тематиці науково-дослідних робіт Інституту обдарованої дитини НАПН України та входить до складу науково-дослідної теми кафедри психології, педагогіки та менеджменту освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти «Шляхи підвищення професійної ком-

петентності педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти» (ДР № 0112 U 007543).

Дослідженню стану та перспектив розвитку дистанційної освіти присвячені роботи зарубіжних учених (Дж. Андерсон, Е. Доунс, Т. Едвард, К. Кларк, Дж. Мюллер, А. Огур, М. Рід, Р. Філіпс, К. Хантер, Д. Якобсен та ін.). Низку досліджень російських учених присвячено вивченню теорії та практиці дистанційного навчання (О. Андрєєв, М. Бухаркіна, Б. Гершунський, В. Кашицин, В. Кінелев, М. Моїсеєва, В. Овсянніков, Є. Полат, В. Солдаткін, А. Хуторський, С. Щенніков та ін.). Серед вітчизняних науковців, які розробляють науково-педагогічні основи дистанційної освіти, слід відзначити: В. Бикова, П. Дмитренко, Г. Козлакову, Н. Корсунську, В. Кухаренка, В. Олійника, В. Рибалку, С. Сазанова, В. Стефаненка, П. Таланчука, О. Третяка та ін.

В. Стефаненко вважає, що дистанційне навчання дозволяє забезпечувати високий рівень інтерактивності навчання, що є одним з основних показників якості цієї системи. Інтерактивність у дистанційному навчанні зумовлює необхідність індивідуального підходу до тих, хто навчається, а також технічне забезпечення інтерактивності комунікацій. Це потребує визначення таких критеріїв індивідуалізації, які сприятимуть підвищенню результативності навчання на відстані [7].

Дистанційне навчання трактується, як цілеспрямований процес взаємодії між собою всіх суб'єктів навчання на всіх етапах навчання, незалежно від їх розташування в просторі й часі, який базується на використанні широкого спектра традиційних засобів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій та реалізується в певній дидактичній системі. На думку О. Хмель, дистанційна освіта – це система, в якій реалізуються процеси дистанційного навчання, виховання і, як результат, розвиток особистості з позитивними якостями з точки зору суспільства, держави та загальнолюдських цінностей [8].

Дидактика дистанційного навчання в Україні, за визначенням Д. Бодненка, являє собою сукупність ідей, поглядів, уявлень, авторських шляхів, що спрямовані на тлумачення навчального процесу в системі дистанційного навчання [3].

В. Олійником сформульовано основні принципи побудови дистанційної технології навчання: пріоритетності психолого-педагогічних, соціальних та санітарно-гігієнічних підходів; модульного підходу до відбору та конструювання змісту дистанційного навчання, його програмно-методичного забезпечення та організації навчального процесу; максимально можливої інтеграції змісту дистанційного навчання; формування інформаційного середовища, відповідно до цілей, завдань та моделей дистанційного навчання; підготовленості особистості (стартового рівня) до дистанційного навчання; активного зворотного зв'язку [6].

Мета статті – висвітлити особливості організації очно-дистанційного навчання обдарованої учнівської молоді.

На базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та Миколаївського регіонального центру Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України організовано діяльність обласної очно-дистанційної школи для обдарованої і здібної учнівської молоді «Інтелектуальний потенціал Миколаївщини». У своїй роботі, поряд з традиційними методами навчання, ми використовуємо дистанційну підтримку навчання обдарованих дітей, що дозволяє на якісно новому рівні організувати самостійну роботу учнів (<http://obdarovanid.moippo.org.ua/>).

Дистанційне навчання реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання через мережу Інтернет. Технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій та технологій дистанційного навчання.

Педагогічні технології дистанційного навчання – це технології опосередкованого активного спілкування викладачів з учнями, з використанням Інтернету та методології індивідуальної роботи учнів, зі структурованим навчальним матеріалом, поданим у електронному вигляді.

Характерними рисами дистанційного навчання є гнучкість, модульність, паралельність, економічність, технологічність, соціальна рівність, нова роль викладача.

Для організації роботи з обдарованими учнями доцільно створювати курси в умовах Інтернет-середовища, на базі інтерактивних підручників, електронних книг, відеоуроків тощо. В основі створення і супроводу таких курсів лежить вільно поширювана система побудови освітнього контенту Moodle (Modular Object – Oriented Dynamic Learning Environment). Цей програмний продукт побудований відповідно до стандартів інформаційних навчальних систем. Програмне забезпечення Moodle є:

- інтероперабельним, тобто забезпечує можливість взаємодії різних систем;
- використовується багаторазово, підтримує можливість багатократного використання компонентів системи, що підвищує її ефективність;
- адаптивним, тобто містить інформаційні технології, що розвиваються без перепроєктування системи і має вбудовані методи для забезпечення індивідуалізованого навчання;
- довговічним, тобто відповідає розробленим стандартам і надає можливість вносити зміни без тотального перепрограмування;
- доступним, надає можливість працювати з системою з різних місць (локально і дистанційно, з учбового класу або вдома);
- програмні інтерфейси забезпечують можливість роботи учням різного освітнього рівня, різних фізичних можливостей (враховуючи інвалідів), різних культур;
- економічно доступним, оскільки Moodle поширюється безкоштовно.

Система дистанційного навчання (СДН) Moodle проектувалася відповідно до педагогіки соціального конструктивізму, яка передбачає спільну роботу, активне навчання, критичну рефлексію. Простий, ефективний, сумісний з більшістю браузерів інтерфейс не вимагає спеціальних навичок роботи. Система проста в установці на будь-яку платформу, що підтримує мову PHP, також потрібно наявність СУБД MySQL або PostgreSQL. Курси можуть бути поділені на категорії, по їх назвах може проводитися пошук, що дає можливість використання великої кількості курсів в системі. Істотна увага приділена безпеці системи (зберіганню паролів, обробці цих форм, зберіганню даних). Багаторівнева підсистема тем дозволяє гнучко змінювати зовнішній вигляд системи. Інтерфейс системи має переклад більш, ніж 70 різними мовами. Код розроблений на PHP під ліцензією GPL, що дозволяє змінювати його для своїх потреб.

Підсистема управління користувачами розроблена з метою мінімального залучення адміністратора. Підтримується ряд модулів аутентифікації, що дозволяють легко інтегрувати Moodle з існуючими системами, можлива безпечна аутентифікація через https. На рівні системи користувачеві може бути призначена роль адміністратора, розробника курсів або звичайного користувача. На рівні курсів – роль викладача (з можливістю редагування курсу або без) і роль учня. Реєстрація на курси може бути автоматизована за допомогою різних модулів і засобів реєстрації (LDAP, зовнішня БД, текстовий файл, мета-курси), може керуватися безпосередньо науково-педагогічними працівниками [1, 2].

У системі Moodle існує три типи форматів курсів: форум, структура (навчальні модулі без прив'язки до календаря), календар (навчальні модулі з прив'язкою до календаря). Курс може містити довільну кількість ресурсів (веб-сторінки, книги, посилання на файли, каталоги) і довільну кількість інтерактивних елементів курсу. До таких елементів відносяться:

1. *Wiki*. Дозволяє створювати документ декількома людьми відразу за допомогою простої мови розмітки прямо у вікні браузера, тобто, з його допомогою учні можуть працювати разом, додаючи, розширюючи і змінюючи вміст. Попередні версії документа не видаляються і можуть бути у будь-який момент відновлені.

2. *Анкет*. Надають декілька способів обстеження, що можуть бути корисні при оцінюванні і стимулюванні навчання в дистанційних курсах.

3. *Глосарій*. Дозволяє створити основний словник понять, використовуваних програмою, а також словник основних термінів кожної лекції.

4. *Завдання*. Вимагають від учнів підготовку відповіді в електронному вигляді (у будь-якому форматі) і завантажити її на сервер.

5. *Опитування*. Дозволяє проводити голосування серед учнів, це може бути корисним в якості швидкого опитування, щоб стимулювати мислення або знайти загальну думку в процесі дослідження проблеми.

6. *Пояснення*. Цей елемент дозволяє розміщувати текст і графіку на головну сторінку курсу. За допомогою такого напису можна пояснити призначення якої-небудь теми, тижня або використовуваного інструменту.

7. *Тести*. Цей елемент дозволяє вчителю створити набір тестових питань. Питання можуть бути в закритій формі (множинний вибір), з вибором, на відповідність, припускати коротку текстову відповідь, а також числовий або обчислюваний. Питання зберігаються в базі даних і можуть бути згодом використані знову в цьому ж курсі (чи в інших).

8. *Урок (лекція)*. Подає навчальний матеріал у цікавій і гнучкій формі. Він складається з набору сторінок. Кожна сторінка закінчується питанням, на яке учень повинен відповісти. Залежно від правильності відповіді він переходить на наступну сторінку або повертається на попередню.

Практично в ресурсах і елементах курсу для полів введення використовується зручний та інтуїтивно

зрозумілий WYSIWYG HTML редактор, крім того, існує можливість введення формул у форматі TeX або Algebra. За допомогою фільтрів системи на сторінках курсу здійснюється автоматичне створення посилань на існуючі ресурси і записи глосаріїв. Для елементів курсу можливе оцінювання, у тому числі, за довільно створеними шкалами. Оцінки можуть бути переглянуті на сторінці оцінок курсу, що має різні налаштування. Для курсу існує зручна сторінка перегляду останніх змін у курсі, де за вибраний проміжок часу науково-педагогічний працівник може побачити нових зарахованих студентів, нові повідомлення у форумах, закінчені спроби проходження тестів та інших елементів курсу. Крім того, на сторінці виконаних дій можна детально проглянути, які дії виконувалися в курсі різними учасниками.

Одним з важливих компонентів цього інформаційно-освітнього середовища є комунікаційний. Основними засобами, що дозволяють слухачам курсів спілкуватися зі своїми тьюторами, а також між собою, є такі: форум (загальний для учнів на головній сторінці програми, а також різні приватні форуми); електронна пошта; обмін вкладеними файлами з науково-педагогічним працівником (в середині кожного курсу); чат; обмін особистими повідомленнями [4, 5].

Таким чином, система Moodle дозволяє реалізувати основні механізми спілкування: перцептивний (відповідає за сприйняття один одного); інтерактивний (відповідає за організацію взаємодії); комунікативний (відповідає за обмін інформацією).

Необхідно наголосити, що процес навчання з використанням модульного, об'єктно-орієнтованого, динамічного, навчального середовища має ряд переваг, що дозволяють реалізувати основні методичні принципи: великий мотиваційний потенціал; конфіденційність; великий рівень інтерактивності навчання; відсутність страху зробити помилку; можливість багаторазового повторення матеріалу; модульність; динамічність доступу до інформації; доступність; наявність постійно активної довідкової системи; можливість самоконтролю; відповідність принципу розвиваючого навчання; індивідуалізація; забезпечення наочності і багатоваріантність надання інформації.

Перераховані властивості цієї системи допомагають розв'язати одне з основних завдань сучасної освіти – формування в учнів ключової ІКТ-компетентності.

Таким чином, аналіз теоретичних досліджень організації роботи з обдарованою учнівською молоддю та вивчення сучасного стану порушеної проблеми дозволили зробити висновки про те, що необхідно оперативно реагувати на тенденції та перспективи розвитку галузі й досягнення педагогічної науки.

Навчальний процес повинен бути мобільним і динамічним, доцільним є використання інноваційних форм роботи з обдарованою учнівською молоддю (дистанційне навчання), що дозволить врахувати індивідуальні й фізіологічні особливості та навчально-пізнавальні можливості учнів.

Перевагами дистанційного навчання є: відсутність жорстких рамок і вимог присутності на навчальних заняттях; самостійна організація часу; можливість навчання у довільний час; необмежений доступ до дидактичних матеріалів; зручний контакт з науково-педагогічним працівником; відсутність витрат на транспорт і проживання; можливість використовувати особистісно-орієнтований підхід на всіх етапах навчання.

Проте, необхідно визначити недоліки дистанційної форми навчання: відсутність безпосереднього контакту з науково-педагогічним працівником; обмежена можливість проведення практичних занять; обов'язковість і необхідність великої самодисципліни і самоорганізації; доступ до Інтернету; необхідність розробки дидактичних матеріалів в електронному вигляді.

До проблемних питань моделі інтеграції очної і дистанційної форм навчання відносимо такі:

– Які види діяльності учнів доцільно зберегти в очній формі, а які можна перенести на дистанційну?

– Які теми доцільно перенести на дистанційну форму, а які необхідно залишити для очної форми навчання?

– Яким чином і за допомогою яких інформаційних технологій, мультимедіа доцільно, з педагогічної точки зору, структурувати зміст навчання, що виноситися на дистанційну форму? Які при цьому передбачається розв'язати дидактичні завдання?

– Як організувати контроль та тестування видів діяльності, що виконують учні дистанційно?

– Як більш ефективно організувати поєднання очних і дистанційних видів взаємодії учнів з учителем, з іншими учнями, відповідно до основних принципів концепції навчання, що використовується?

На нашу думку, інтеграція очної та дистанційної форм навчання обдарованої учнівської молоді дозволить скористатися перевагами та компенсувати недоліки дистанційного навчання.

Проблема впровадження моделі інтеграції очної та дистанційної форм навчання в систему освіти України є актуальною та зумовлює проведення певних теоретичних та практичних досліджень у цьому напрямку.

Викладені положення статті не претендують на остаточне розв'язання проблеми застосування системи очно-дистанційного навчання в роботі з обдарованими учнями. Доцільним вбачаємо вдосконалення системи цієї роботи та вирішення технічних, кадрових та методичних проблем якісної організації очно-дистанційного навчання.

Використані літературні джерела

1. Андреев А. В. Практика электронного обучения с использованием Moodle / Андреев А. В., Андреева С. В., Доценко И. Б. – Таганрог : ГТИ ЮФУ, 2008. – 146 с.

2. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle : [учебн. пособ.] / А. М. Анисимов. – Х. : ХНАГХ, 2009. – 292 с.

3. Бодненко Д. М. Підготовка викладачів вищого навчального закладу до здійснення дистанційного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Д. М. Бодненко. – К., 2008. – 20 с.

4. Гаевская Е. Г. Система дистанционного обучения MOODLE : методические указания для практических занятий: [учебн. пособ.] / Е. Г. Гаевская. – СПб. : Ф-т филологии и искусств СПбГУ, 2007. – 26 с.

5. Мясникова Т. С. Система дистанционного обучения MOODLE / Т. С. Мясникова, С. А. Мясников. – Х. : ХНАГХ, 2008 – 232 с.

6. Олійник В. В. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання : Організаційно-педагогічне дослідження / В. В. Олійник – К. : ЦППО, 2001. – 36 с.

7. Стефаненко П. В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / П. В. Стефаненко. – К., 2002. – 37 с.

8. Хмель О. В. Дидактичні умови організації дистанційного навчання студентів фізико-математичних факультетів педагогічних університетів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О. В. Хмель. – К., 2006. – 20 с.

